

## Om Fortids Skove i Thisted Amt.

Af fhv. Herredsfoged, Etatsraad C. B. V. Hansen.

---

I et Skrift, jeg i 1911 udgav om Træplantningen i Thisted Amt, udtalte jeg som Resultat af mine Undersøgelser angaaende Fortids Skove og Plantninger, at der i den ældste Tid rundt om i Amtet har været Skove,

at der navnlig langs Vesterhavet har været Skov eller Krat, dog ikke paa de Strækninger, som i den historiske Tid har hævet sig op af Havet,

at Plantedækket langs Havet, efter at Sandflugten i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede begyndte, lidt efter lidt er forsvundet,

at der henimod Aar 1600 ikke har været mange Skove tilbage, og

at disse ere forsvundne omtrent Aar 1630, naar undtages den lille Skov ved Højris paa Mors og enkelte Kratskove hist og her.

Dette Resultat er ikke blevet røkket ved senere Beretninger.

Om de Skove, der fandtes i den ældste Tid, har man kun Vidnesbyrd gjennem de nuværende Tørvemoser, men det er ikke alle Tørvemoser, som hidrøre fra Skove, det er kun de saakaldte Skovmoser, hvorimod Kjær-

moserne og Højmoserne have anden Oprindelse. Amtet, som bestaar af Vester Han Herred, Thylands 4 Herreder og Morslands 2 Herreder, er imidlertid i det Hele sparsomt forsynet med Moser; Vester Han Herred har forholdsvis flest, men Moserne ere her nærmest Kjærmoser, som altsaa ikke hidrøre fra Skove. Dog finder man f. Ex. i Kjettrup Sogn Moser, der indeholder Levninger af Skove, saaledes Nodder. I Thy er der <sup>1)</sup> i Kjæret ved Skinnerup i en Dybde af 2 Alen funden Raden af en Hjort, og i Moserne ved Sjørring, Vestervig og flere Steder ere Hjortetakker fundne; Hasselnodder, Trærødder og Grene findes ligeledes ofte, saaledes i Gyrrup Mose i Sønderhaa Sogn, i Hørsted Mose og i Moserne i Bedsted Sogn. Fra Øland Mose i Haring Sogn er der optaget flere Læs Træ, navnlig Eg, endog temmelig tykke Træer, og navnlig paa Thyholm er der fundet mange og store Træstammer, i Følge Pontoppidans danske Atlas endog hele Ege- og Bøgestammer, hvoraf det indvendige har været tjenligt til Bygningstømmer. Ligeledes paa Mors <sup>2)</sup> er der ofte fundet Skovtræer, nemlig Eg, Birk og Hessel. Ved Agger og Lodbjerg Strand i Thy findes Martørv, og med Hensyn hertil fortæller Kammeraad Andresen <sup>3)</sup>, at der i en fordums Tørvemose ved Aalum i Agger Sogn under 8—10 Fods Sand eller Klit findes Træstammer og andre Levninger af Skov; Træstammerne bestaa mest af Eg og Birk, og man ser endnu i Underlaget, som er stenet, blaaagtig Ler uden Indblanding af Kalk, Trærødderne udbrede sig, medens der undertiden, naar Havet bortskyller det overliggende Sand og Grus, findes en Del afhuggede Træstød i deres oprindelige

<sup>1)</sup> Se Knud Aagaards »Beskrivelse over Thy« 1802, S. 79.

<sup>2)</sup> Se C. Schades »Beskrivelse over Øen Mors« 1811, S. 78.

<sup>3)</sup> Se Tidsskrift for populære Fremstillinger af Naturvidenskaben 1856, III, S. 314.

Stilling og Leje. Iblandt disse, som mest er Eg, vil Andresen have fundet et af 2 Fods Diameter, men i Almindelighed ere de mindre, fra Riseges Tykkelse til 1 eller 1½ Fod. Tørvlaget er af et Par Fods Mægtighed.

Om de Skove, som har existeret i den historiske Tid, haves Vidnesbyrd dels i gamle Stednavne, dels i enkelte historiske Beretninger, dels i den Plantevegetation, som er bleven bevaret.

I Vester Han Herred tyder Navnene Tømmerby og Højris Sande (i Klim) paa tidligere Skov; Navnene Ellitsbøl (i Vust) og Hjortholm (i Østløs Sogn) ere tvivlsomme; det Samme er Tilfældet med »Svinkløv«, idet Svin kan betyde, at Skov er bleven afsveden, ligesom den Vegetation, der fandtes, da Staten i 1884 paabegyndte Beplantningen af dette Højdedrag, kunde tyde derpaa.

I det egentlige Thyland findes Navnene Graaris Sande i Østerild, Lønnerup i Hundstrup, Skovsted i Hillerslev Sogn og i Følge Pontoppidans danske Atlas Oderskov i samme Sogn, Hjortebjerg i Rær, Hesseldal i Vixø, Ellegaard i Jannerup, Elsted i Snedsted, Røddekjær i Hvidbjerg vesten Aa, de tidligere Navne Bøgstrup og Skovsted i Lodbjerg Sogn, Kobberød i Gjettrup Sogn og det til Kobberød stødende Røjkjær i Vestervig, Højris i Hurup, Øen Lindholm i Boddum, samt paa Thyholm: Egebjerg, Helleris og Hellerød, mulig ogsaa Jestrup (af Egestorp). I en Folkevisе »Liden Engel«<sup>1)</sup> fortælles om Rokjær Skov mellem Helleris og Søndbjerg Kirke paa Thyholm.

Mellem Thyholm og Mors ligger Øen Jegindø; selve Navnet kommer af Eg, og paa Øen findes Navnene Nørskov, Nørretoftsskov, Sønderskov og Søndertoftsskov. I Følge K. Aagaard (1802) fandtes der ved Ruinerne af et Ting-

<sup>1)</sup> Se Danmarks gamle Folkeviser udg. af Svend Grundtvig og A. Olrik, V, 2det Halvbind, S. 86 ff.

sted noget Tornekrat, som kaldtes Tingbuskene, og som den Lodsejer, hvem det ved Udskiftningen tilfaldt, ikke maatte omhugge.

Paa Morsø træffes Stednavnene Lund, Højris, Lille-  
ris, Bukhave og Hesselbjerg.

Naar der i et nyere Skrift (J. Brühl »Klitterne i Thisted Amt 1898«) og i I. P. Traps »Danmark« (IV, S. 277) fortælles, at der i Ørum Sogn har været Skove eller endog, at Sognet har været »meget skovrigt«, foreligger der neppe historisk Oplysning derom; noget helt andet er, at der til Ørum Gods, hvortil der hørte Gaarde i hele Thy, har været Skove.

Med Hensyn til Agger Sogn i Thy er det ovenfor bemærket, at Tilstedeværelsen af Martørv vidner om Skove i den ældste Tid. Men naar flere Forfattere har ment at kunne fastslaa, at Skovene har existeret langt ind i den historiske Tid, er dette sikkert uberettiget. I Følge Andresen siger Sagnet, at Svenskerne i Aaret 1657 ødelagde Skoven ved Aalum, hvoraf de borthuggede den sidste Rest, og det fortælles ogsaa, at Tømmeret i den gamle Kirke ved Agger skal være taget af Aalum Skov. Provst P. C. Bendix fortæller ligeledes (1826), at de Egebjælker, som ligger over Koret i Agger Kirke, skal være huggede og tagne af Aalum Skov, ligesom ogsaa Spændetræerne, forsaavidt de ere af Eg.

Men i Følge en Besigtigelsesforretning, som i Henhold til Missive 8. Oktbr. 1645 afholdtes »over Lenenes Tilstand efter Svenskens Undvigelse 1645«, besigtigedes Vestervig Klosters Len den 20. Novbr. 1645, men i Lenet »var ingen Skove«, og det berettes dernæst, at Ørum Len besigtigedes samme Dag, men »heller ikke under Ørum Len fandtes Skove«. Under Vestervig og Ørum Len hørte hele Thy, derunder Thisted.

Dernæst maa erindres, at Træet kan være taget fra

forlængst udgaade Træstammer, der laa under Sandet, og at der tilfaldt Lenene Tømmer, dels som Vrag, dels i Told, hvorfor saadant Tømmer kan være anvendt til Kirker og Slotte. Saaledes hedder det i Missive 22 Febr. 1596 til Peder Munk, at da Vestervig Kloster skal være meget brøsthølden, saa det nødvendigvis efterhaanden maa istandsættes, skal han dertil bruge det Tømmervrag, som kan indkomme der under Landet indtil Klostrets Bygning i nogen Maade er forbedret, og han skal i Rentekammeret gjøre Regnskab for det indkomne Vrag og angive, hvortil det er brugt. Ifølge Lensregnskaberne blev der i 1610 til en Reparation af Ørum Slot indkøbt Tømmer, og i Aaret 1616--17 maatte der indkøbes en Del Tømmer for at færdiggøre en stor Lade ved Vestervig Kloster, som var nedblæst i Storm.

I »Dagligt Liv i Norden« fortæller Troels Lund, at Skovene ved Agger vides at være gaaede under siden Aar 1600, og han henviser til en Meddelelse af T. A. Becker, hvorefter nævnte Skove blev nedhuggede 1669—84. Denne Meddelelse er utvivlsomt urigtig, thi Skovene maa være forsvundne langt tidligere, maaske 100 Aar eller derover.

Beckers Meddelelse er en haandskreven Optegnelse i hans Samlinger (Skove) ny kgl. Samling 8681, og der staar deri: »Mellem 1662 (eller mulig staar der 1669)—1684 bleve Skovene i Agger Sogn nedhuggede, og derefter ødelagde Flyvesandet Landet, saa at Hartkornet blev formindsket til  $\frac{1}{10}$ . Før 1660 kunde Skovenes Ødelæggelse ved Menneskene slet ikke finde Sted ved den strænge Kontrol, i det mindste ikke paa Kronens Gods.« I 1661 var Vestervig Kloster med Gods, derunder Agger, af Kronen solgt til Joachim Irgens, og i 1688 fandt Matrikuleringen Sted i Henhold til en under 16. Septbr. 1683 (paa Tysk) affattet Markbog. Beckers Tankegang

er mulig denne: Da det vides, at der fordum har været Skov i Agger, da Skovene i Kronens Eje ikke kunne være omhuggede, og da der ikke ved Matrikuleringen blev ansat nogen Skov i Agger til Skovskyld, maa Skovene være omhuggede mellem 1662 og 1684. Men Forudsætningen om, at der var Skov i 1662, er urigtig; der har maaske ikke været Skov efter at Kronen ved Reformationen var bleven Ejer af Vestervig Kloster; men selv om der i det 16de Aarhundrede har været Skov dersteds, mangler der Oplysning om, at de ere forsvundne ved Menneskers Ødelæggelse. En Del af Agger Sogn, den saakaldte Agger-Tange, havde hævet sig op af Havet, efter at Vestervig omtrent 1059 var bleven Bispesæde, men det er neppe sandsynligt, at Tangen nogensinde er bleven skovbevoxet, og den Sandflugt, som fandt Sted paa Tangen saavel som paa de øvrige Strækninger i Thy og Vester Han Herred, som havde hævet sig op af Havet, maa have været skadelig for de nærliggende Skove. Det synes dernæst helt usandsynligt, at der paa et Tidspunkt (1662), da Skovene i Thy ellers var forsvundne, skulde have været Skov paa et for Sandflugt og Blæst saa udsat Sted som Agger. I Jordebogen og Matrikulen for 1664 tales overhovedet ikke om nogen Landgilde-Ydelse, der har Forbindelse med Skov. Medens der i de øvrige Sogne i Thy og paa Mors ydes Landgilde i Skovsvin, Flæsk, Trætømmerpenge, er der i Agger kun Tale om Ydelse af Fisk og ganske enkelte Steder lidt Byg og Penge; der staar ogsaa i Matrikulen, at Tiende af Agger fordres ikke, eftersom Sognet saa godt som er uden Kornsæd og Avl, og Menneskene har deres Føde og Ophold af Fiskeri, og et andet Sted, at Hvidbjerg, Lodbjerg, Ørum, den største Del, og Agger ligger for en aabenbar Sandflugt, hvilket deres Ejendomme ganske har fordærvet. I Markbogen af 1683 antydes heller ikke

noget om Skov eller Skovrester, men det fremhæves stadig, at der ingen Ildebrændsel haves, saa at Brændsel maa kjøbes.

For Morslands Vedkommende omtaler Arent Berntsen i »Danmarks og Norges frugtbare Herlighed« (1656) en lille Lund ved Dueholm; denne Lund skal i Følge Schade (S. 78) have ligget i Dueholms Østermark; men naar Arent Berntsen beretter, at der, afset fra denne Lund, aldeles ingen Skov fandtes paa Mors, er dette urigtigt; thi i Følge Matrikulen og Jordebogen for 1664 fandtes ved Højris »en liden Lund«, som maa have været til fra gammel Tid, og i Markbogen af 1683 staar: »En Skov kaldes Højris Lund, samme Lund bestaar mest af Birk, af Aspetræ med en Parti Eger, af Underkrat af Hessel; samme Skov kan ikke være tjenlig til nogen Svins Olden, og ikke heller nogen Bygningstømmer deri kan hugges uden Skoven derved skulde ganske ruineres, hvorfor Skoven ikke taxeres for andet end meldt er«. Pontoppidan omtaler (Atlas S. 557), at der i Blidstrup Sogn er »nogle smaa Busker, kaldet Blidstruplund«, og han fortæller (S. 532), at Mors fordum har været fuldt af Skove, »men nu (3: Aar 1769) er der intet deraf tilbage uden en liden Krat ved Herregaarden Højris, saa at Landet har Mangel paa Bygningstømmer, Brænde-Ved og Gavnings-Træ«. Foruden Højris Skov med det underliggende Krat fandtes, i Følge Meddelelse af afdøde Godsejer C. Mansa til Sø, ved Lilleris Vandmølle Levninger af en ret anselig Skov, kaldet »Gammel-Skov«, der havde ligget vest for Møllen og syd for Kaarup Byes Møllekjær. Denne Skov findes indtegnet paa et gammelt i Højris Arkiv beroende Kort og har utvivlsomt i ældre Tid været ret betydelig. Det er den samme Skov, som omtales i Viborg Landstings Dombøger for 1661, Fol. 245—52 og 266—274b under en Sag mellem Iver Krabbe til Højris og Dr. med. Niels Bendtsen i Aalborg, der tilligemed sin Broder,

Søren Hansen Bendtsen, Læge sammesteds, efter mindelig Overenskomst med Iver Krabbe fik Højrisgaard med dens Mølle og al anden Tilliggelse og Afgift. I den lille Skov ved Vandmøllen var under Svenskekrigen 5 Træer omblæste og 11 afhugget og bortført. — Endvidere fandtes paa »Sillerslefsgaard«s Mark og enkelte andre Steder i Øster-Assels Sogn noget Krat, bestaaende af Egepurrrer og Hasselbuske; dette Krat var en Levning fra en tidligere ret anelig Højskov af Egetræer. Denne havde tidligere hørt under Lund Len, og i Lensregnskabet for 1604—5 ses, at der var givet »en Sauffmann selvanden« Betaling for Bygnings-Egetømmer, som blev hugget i Lundeskov — saaledes som Skoven benævntes — i 36 Søgnedage til Bygningsbehov, ligesom der paa anden Maade var Udgifter for Hugst i Skoven, og ligesom det ogsaa ses, at der blev hentet Tømmer fra Højris; men selv om der paa denne Maade er tilvejebragt Tømmer til det paagældende Bygningsforetagende, synes dog det meste Tømmer dertil at være indkjøbt. I 1629 skulde der paany bygges paa Lundegaard, der vistnok ligesom Dueholm og Ørum Slot var bleven ødelagt i den da afsluttede Krig med den tyske Kejser, og ved Skrivelse af 22. Oktbr. 1629 fra Chr. d. 4de til Mogens Høeg til Kjærgaardsholm, der var Befalingsmand paa Lund, bevilgedes, »at hvis Tømmer dertil nødvendig behøves, maa udi vor og Kronens Skove tages, dog at flittig Indseende haves, at alt dette sker mod ringeste Bekostning muligt er«, og at Regnskab derover aflægges. Ved de Skove, hvorfra Tømmer kunde tages, er neppe sigtet til Skove paa Mors, og det synes efter Regnskabet heller ikke, at der paa den Maade er tilvejebragt Tømmer. Mogens Kaas til Frøstrup fik Brev, dateret Hafniæ d. 17. Febr. 1630, hvori det tillades ham at forbedre Bygningerne paa Dueholm Kloster med Stenene fra den gamle Kirkemur, hvorimod det ikke kan

indrømmes ham at faa Tømmer fra Silkeborg Skove, som han ligeledes har andraget paa, men dette maa han med ringest mulig Bekostning indkjøbe og føre til Regnskab.

I en Besigtigelsesforretning, dateret Lund den 23de Juni 1640, i Anledning af, at Mogens Høeg skulde fra-træde og Niels Krag tiltræde »Lund og Jegen Øe Len« hedder det: »Hvad Skove sig belanger til forn. Lund og Jegendøe, da findes der ikke uden en lille Lund med nogle smaa Træer udj«. Paa denne Maade omtales Lund Skov ogsaa i Regnskaber og Jordebøger efter 1640. Endvidere kan tilføjes, at det under 15. Juni 1641 blev til-ladt Niels Krag til Opbyggelse af en Lade og et Brygger-  
hus ved Lund for ringeste Kjøb at indkjøbe en Del Fyrre-tømmer. I 1640 maatte en Karl i Sillerslefgaard bøde 2 Rdl. for en Egegren, han hug i »Skoven«. I det føl-gende Aarhundrede var »Skoven« reduceret til Krat. I Morsø Herreders Justitsprotokol for 1712 omtales Sillerslef-gaards Skovkrat, som kaldes Skaderis, og der angives deri at voxte Brembær og Nødder.

Ved at omtale Skove paa Mors kan endnu bemærkes, at Mogens Høeg fik Brev, dat. Hafniæ d. 13. August 1655, om at lade Sivort Brockenhus paa Ullerup uden Betaling bekomme 10 Ege af Silkeborg Lens Skove til Bygningstømmer, og under 18. Marts 1656 anmodes han om at laane Brockenhus 50 Vogne til at kjøre foran-nævnte Tømmer fra Skovene, hvor det var fældet, til Søjbech; herfra og til Sallingsund beordres Erik Krag (Mogens Arentfeld) til at stille et lignende Antal Vogne.

Det bedste Bevis for, i hvilken Udstrækning der i den historiske Tid fandtes Skov i Amtet, maa vistnok hentes fra Oplysningerne om de Naturalpræstationer, der som Skat og Landgilde blev ydet af Amtet.

I 1535 udskreves der som »Madskat« af Landet

Flæsk (saaledes at 10 Mand skulde tilsammen give 5 Sider Flæsk), og i 1567 udskreves der ligeledes som Madskat af Nykjøbing Kjøbstad bl. a. 100 Sider Flæsk og af Thisted Kjøbstad bl. a. 50 Sider. Ved Missive af 26. Febr. 1569, som findes som original Udfærdigelse til Vestervig Birk, meddeles »Bønderne overalt i Riget, hvem de end tjene, at vore Danmarks Riges Raader til de Orlogsskibes Behov, som vi ville lade løbe i Søen for at forsvare vore Undersaatter mod de mangfoldige Fribyttere . . . . have bevilget en Madskat af dem, saaledes at hver 10 Mænd skulle lægges i Læg og give os 5 Sider Flæsk, 5 Faarekroppe, 10 Gaasekroppe, 1 Fdg. Smør« osv. Flæsket var af de saakaldte Skovsvin. Det er utænkeligt andet, end at de Naturalydelser, som paalagdes som Skat og som Landgilde, var saadanne, som den paagjældende Egn eller Ejendom var i Stand til at producere. Noget andet er, at Landgilden, som gennem Tidernes Løb holdt sig temmelig uforandret, naar undtages, at den paa Grund af Naturulykker (f. Ex. Sandflugt) eller andre Ulykker kunde bortfalde eller midlertidig eller for bestandig nedsættes, efterhaanden gik over til en Pengeydelse paa samme Maade som Tiende er bleven ydet efter Kapitelstaxt. Men fra første Færd blev Landgilden ydet i saadanne Produkter, som Ejendommen selv kunde tilvejebringe. Af Jordebøgerne ses det, at der er ydet Landgilde i Korn, Smør, Fisk, Malt, Kalk, Kalksten, Vadmæl, Tørv, Lyng, Høns, Gjæs, Faar, Lam, Foernød (ø: Køer og Stude), men navnlig — hvad der vedrører denne Fremstilling — i Skovsvin og Flæsk, i Ydelse af Skovvogn til at afhente Træ, i Hjultømmer, Tømmertræ og Lægter.

I Følge Vestervig Kloster Regnskab for 1613—14 skulde Lensmanden »i Genant« have 107 Skovsvin, men det ses, at der maatte indkjøbes nogle Svin for at fuld-

gjøre Tallet. Samtidig er der imidlertid fra Lenet sendt en Del Flæsk — ydet i Landgilde af Ejendomme, der ikke skulde svare et helt Svin — til Aalborg, og saavel i 1615—16 som i det efterfølgende Aar er der af den leverede Landgilde sendt Flæsk til Kjøbenhavns Slot.

Ved Bondekrigene og Reformationen var der gaaet en stor Mængde Bøndergods over i Kronens Eje, og med Hensyn dertil giver en Del bevarede Jordebøger og Lensregnskaber gode Oplysninger om Landgilden.

For Vester Han Herreds Vedkommende ere Oplysningerne mindst fyldige, men der har man dog en privat Godsejers Jordebog, nemlig den, som Fru Eline Gøye i Aaret 1552 lod udskrive. Hun var Datter af Rigens Hofmester, Mogens Gøye, og blev omtrent 1530 gift med Mourids Olsen af Slægten Krogenos, og 1559 med Vincents Juel, men døde allerede 1563. Hun ejede bl. a. Aagaard og en Del Bøndergaarde i Kollerup, Thorup, Vust, Lild, Tømmerby, Øsløs og Hjortel Sogne, og af Gaardene blev der i Landgilde gjerne svaret Svin. Undertiden staar der i Jordebogen »Suin« alene, enkelte Steder »Skousuin«, men i Almindelighed »Brendsuin« og undtagelsesvis »Suin paa Gaarden« eller »til Gaarden«. »Brendsuin« maa formentlig betyde, at Svinene var brændt med vedtaget Mærke, og de maa være de samme som Skovsvin, hvorimod Svin paa eller til Gaarden antyder, at de holdtes hjemme paa Gaarden og der opfødtes (kornedes); saadanne Svin kaldtes ogsaa den Gang Boelsvin, Boelgalt eller Fedesvin. Afset fra denne private Jordebog haves der forskellige Jordebøger for det Kron-gods i Vester Han Herred, som var inddraget under Aalborghus Len; derimod synes Jordebogen af 1664 ikke at være bevaret. Jordebøgerne for Aalborghus Len gaa tilbage til 1597, og gennemgaas f. Ex. Jordebogen for 1606, vil det af denne ses, at der fra alle Sogne i Her-

redet med Undtagelse af Vesløs blev svaret Skovsvin og undertiden andre Svin; ved den summariske Opgjørelse skjælnes der alene mellem Svin og Fedesvin. Udtrykket Fedesvin findes ikke i Jordebøgerne for Thy og Mors, men i det øvrige Danmark tales der i Jordebøgerne hyppigt om Boelsvin eller Boelgalt, som havde en højere Værdi end Svin i Almindelighed. I Jordebøgerne for Vester Han Herred tales der aldrig om saadanne Ydelser som Trætømmer eller Skovvogn. Medens som anført Jordebogen for 1664 ikke synes at være bevaret, haves de omhyggeligt for de enkelte Sogne udarbejdede Markbøger, som var Forarbejderne til Matrikulen for 1688, og det vil af dem ses, at der da ikke var Skov eller Krat tilbage i Herredet; det anføres stadig, at Hjultømmer og Bygningstømmer maa hentes langvejs fra, hvis det ikke kan kjøbes ved Stranden.

For Thylands 4 Herreder og Morslands 2 Herreder findes i mit Skrift om Træplantningen efter Jordebogen og Matrikulen for 1664 nærmere specificeret for hvert enkelt Sogn, af hvor mange Ejendomme i Sognet der i Landgilde skulde ydes Skovsvin, Flæsk, Tømmertræpenge, Skovvogn eller Skovvognspenge; Ydelserne fandt Sted i alle Sogne undtagen Agger. De allerfleste Gaarde i Thy og paa Mors svarede Skovsvin eller Flæsk af nærmere angiven Vægt. Efter tidligere Jordebøger svarede der Lægter af nogle Ejendomme i det sydlige Mors, men denne Ydelse er senere bortfalden. Det ses, at der ikke paa Mors blev ydet Tømmertræpenge, og at der ikke i Thy blev svaret Skovvogn eller Skovvognspenge undtagen i det sydligste Sogn paa Thyholm, Odby, hvorfra der skulde ydes 7 Skovvogne, derfra 3 til Vestervig Kloster. Det kan imidlertid ikke deraf sluttes, at dette Sogn har været særligt skovrigt; tvertimod laa det meget udsat for Vinden, baade

fra Vest og Øst, men en Forklaring kan hentes derfra, at i Sognet laa Færgestedet Oddesund, hvortil der andersteds fra med Skib eller Baad kan være ført Træ.

Ved Matrikuleringen i 1688 blev ingen Skov i Amtet ansat til Skovskyld.

Af den Udstrækning, hvori der er ydet Skovsvin i Landgilde, kan sluttes, at Skovene har været ret udbredte i Amtet; der har vel neppe været Skov i alle Sogne, hvorfra der ydedes Skovsvin i Landgilde, men der maa have været Adgang til nærliggende Skov, hvori Svinene kunde holdes.

Endnu kan anføres, at i 1598 blev Peder Munks Afgift af Vestervig Kloster nedsat med 500 Rdl. og det blev ham tilladt at oppebære Femteparten af Oldengjælden.

Med Hensyn til Ansvar for Skovenes Forsvinden har Johannes Steenstrup<sup>1)</sup> kastet en væsentlig Skyld paa Menneskene. Han gaar ud fra, at der i den ældste Tid langs Havet har været Skov eller Krat, og han skriver, at den Omstændighed, at Strandens Stene blev anvendt til Bygninger, kun har havt mindre Betydning i Sammenligning med, at Skove og Lunde ved Kysten ryddedes, at Krat og Buskvæxter tankeløst fjernedes og toges til øjeblikkelig Brug, medens der aabnedes Vej for fremtidige Ødelæggelser af det voldsomme Hav. Sandflugten begyndte paa Christian den 2dens Tid og samtidig i de forskelligste Egne af Landet; rundt om viste sig Frugten af den tankeløse Borthugning af Træer eller Tilintetgørelse af Strandens og Sandets dækkende Plantevæxt; det var ogsaa paa denne Tid, at vi atter efter 3—4 Aarhundreders Taushed hører om Oversvømmelser og Stormfloder ved Agger, og der kan ikke være Tvivl om, at Borttagelsen eller Ødelæggelsen af Plantedækket paa

<sup>1)</sup> Se Hist. Tidsskrift, 8de Række I, S. 157 og 166.

mange Steder af Kysten har lettet de fjendtlige Magters Anfald paa Landet. Vi Danske har havt en langt større Fjende i det flyvende Sand end i Havets Bølger, og det Tab, som Sandet har beredt os, er i langt højere Grad selvforskyldt end det Tab, vi har lidt ved Havets Magt.

Imod disse Udtalelser af Steenstrup maa dog for Thisted Amts Vedkommende fremhæves, at den Del af Amtet, som støder til Havet, altsaa Thylands 4 Herreder og Vester Han Herred, ikke har været en sammenhængende Kyststrækning, men at der endnu i den historiske Tid har været Øer, og at der har været betydelige Søforbindelser mellem Havet og Limfjorden, baade gennem Thy og Vester Han Herred. Det er allerede tidligere bemærket, at Agger-Tangen havde hævet sig op af Havet efter Aar 1059. Dernæst var Hanstholmen, der bestaar af Sognene Rær, Hansted og Vixø i Hillerslev Herred, tidligere en Ø; det samme var Tilfældet med Østholmen, bestaaende af Sognene Hundstrup, Østerild og Hjardemaal i samme Herred. Vust Sogn i Vester Han Herred omtales i Valdemars Jordebog som en Ø, hvorpaa der var et kongeligt Hus. Men disse store Strækninger, som saaledes havde hævet sig op af Havet, har neppe nogensinde været skovbevoxede, og den Sandflugt, som dersteds er opstaaet, uden at Menneskene har nogen Skyld deri, maa have været ødelæggende for de nærliggende Skove. Klitinspektør J. P. F. Bang har meddelt, at da Sandfladen mellem Klimbjerg og Svinkløvsbjerg blev tør, har der dannet sig en mægtig Sandflugt, som har været i Stand til at føre Sandet op paa det sidstnævnte Bjerg, hvis største Højde er ca. 55 Meter.

Men iøvrigt er Grundene til Skovenes Forsvinden de sædvanlige.<sup>1)</sup> Uforsvarlig stærk Skovhugst, som navnlig

---

<sup>1)</sup> Se A. Oppermann: »Vore Skove i Fortid og Nutid«, S. 278—292.

i Thisted Amt, hvor Nordvestvinden er skarpere end i nogen anden Del af Landet, og efter at Kratskovene langs Havet efterhaanden udtynnedes og forsvandt, maatte fremkalde fordærlige Virkninger; der var neppe i Amtet tilstrækkelige Tørvemoser til Brændsel, og var det lettere at tage Træ til Brændsel end Tørv, blev Brændselet taget i Skovene. Brænde blev ikke blot anvendt til Opvarmning, men ogsaa til Brygning, Bagning og forskjellig industriel Virksomhed, f. Ex. til Saltkogning, Teglværker, Kalkovne. Husbygning gav Anledning til megen Ødslen med Træ, og Skovene blev mishandlede af Kreaturer. Allerede i Forordning af 28. Oktbr. 1554 blev det ogsaa af Hensyn til, at Skovene kunde blive ved Magt, forbudt at bruge Fjæltømmer ved Bygning af Huse, og i Chr. d. 3dies Reces af 1557, § 6, og senere i Forordning af 2. Juli 1571 blev fastsat Straf (Forbrydelse af Boslod) for Overtrædelse af Forbudet mod Udførsel af Brændeved og Tømmervarer. Den mærkelige Bestemmelse i D. L. 3—13—18, jfr. Reces 1457, § 41, og flere andre Lovbestemmelser, hvorefter enhver Bonde aarlig, imedens han haver Rum og Lejlighed, i det mindste skal lægge 5 Humlekuler, 3 Ymper Abild, Pære eller andre gode Træer, og derforuden plante 10 Pile, men hvor Bønderne ikke have Rum ved deres Gaarde, da skulle de dem langs deres Gjærder sætte, er neppe bragt til Anvendelse i Thisted Amt og har ialtfald ikke der faaet nogen praktisk Betydning.

---